

VALENȚE CONCEPTUAL-METODOLOGICE
ALE UNOR CATEGORII ȘI NOȚIUNI SPECIFICE DOMENIULUI SECURITĂȚII²⁴

CONCEPTUAL AND METHODOLOGICAL VALUES
OF SOME CATEGORIES AND NOTIONS SPECIFIC TO THE FIELD OF SECURITY

Serghei SPRÎNCEAN, *doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar*,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al
Universității de Stat din Moldova,
e-mail: sprinceans@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-7411-9958

Summary

The rigor of adapting the conceptual-methodological apparatus specific to the security field, currently requires important adjustments in the context of the expansion and deepening of security issues. The diversity of security challenges raises new questions and generates new challenges for researchers of security phenomena and processes. So that security research, for a more in-depth understanding of it, acquires important new and novel conceptual-methodological valences in correlation with the general desideratum of the survival of mankind, of the contemporary unprecedented security crisis on a global level, after the Second World War. Security becomes a way, a fundamental condition, an important resource for the foundation of a new framework of analysis in a security context, modeled and flexible, depending on the optimal course towards achieving the general goal of the academic community and the whole society, that of solving sustainable security issues. Human security as a concept, although belonging to a previous stage of the studies of security, from the perspective of defining its basic components: freedom from needs, freedom from fear and the right to live with dignity, remains the source of inspiration for the next step in the development of security theory, because it supports meeting the objectives of the concept of sustainable development and the solution of individual security hazards. Thus, the expansion of the conceptual-theoretical framework of the field of security in correlation with the methodological set of human security is able to present, analyze and find viable solutions to contemporary complex and interdisciplinary challenges.

Keywords: *security, human security, security symbiosis, security democracy, security identity.*

Problematika securității suferă modificări semnificative sub impactul provocărilor securitare din deceniul trei al secolului XXI [1, p. 312]. În contextul în care atenția cercetătorilor se axează tot mai mult pe dezvoltarea și extinderea conceptuală și metodologică a fenomenului securitar, se impun noi categorii specifice care ar aduce în atenția comunității științifice anumite perspective noi care vor avea potențialul să explice și să conceptualizeze fenomenul securitar în termeni noi [2, p. 54].

Astfel, considerăm că necesită a fi propuse și dezvoltate noțiunile de *simbioză, identitate, dilemă, sinergie, ecuație, democrație, transparență, libertate, justiție, coeziune sau echitate securitare*, aflate într-o conexiune organică cu ultimele trenduri și nevoi de extindere ale domeniului securității. Fiecare dintre aceste noi concepte necesită o desfășurare teoretică, o dezvoltare conceptuală și dezvoltarea subtilităților și componentelor structurale, precum și analiza minuțioasă a implicațiilor metodologice aferente.

Dacă democrația poate fi interpretată nu doar în sens politic, drept sistem de organizare a vieții și activității politice, bazându-se pe trei piloni fundamentali: libertate, egalitate și justiție, pentru care conflictele reprezintă o sursă de reînnoire, o sursă inepuizabilă de regenerare, de îmbunătățire permanentă, dar și un motiv pentru o reșezare structurală, iar conceptul propus de *democrație securitară* se profilează a fi o categorie sintetică bazată pe deliberări, pe libertatea expunerii și participării fiecărui membru în cadrul comunității, în care fiecare participant este investit cu un volum minim necesar de putere pentru a se reuși o participare eficientă la actul decizional în diferite contexte, atât formale, cât și informale, cu scopul de fortificare a sistemului de securitate, pentru a se putea reduce amploare și numărul vulnerabilităților securitare ale sistemului în general, dar și ale membrilor și participanților din cadrul sistemului respectiv [3, p. 11]. Astfel, democrație securitară, prin excelență vine să sprijine edificarea unui sistem participativ și incluziv în domeniul securității [4, p. 57].

²⁴ Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 **Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice**, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

Din perspectiva democrației securitare, reconstruirea sistemului de securitate depinde în mod fundamental de adoptarea principiilor și practicilor democratice în guvernarea securității [5, p. 102]. În locul unor guverne naționale orientate către protejarea și promovarea intereselor naționale, precum și în locul unor rețele internaționale de experți sau savanți, de cercetători științifici și factori administrativi de decizie care iau decizii critice cu privire la sistemul de securitate fără un mandat democratic clar exprimat și stabilit, cetățenii, cei afectați nemijlocit de problemele de securitate, în mod ideal, ar trebuie să devină cei care ar avea întreaga forță și capacitate să modeleze sistemele de securitate în concordanță cu ideile și interesele lor într-un proces organizat democratic de formare a voinței comune prin recurgerea la mecanismul democratic al opiniei majorității, care are impact direct asupra procesului de luare a deciziilor [6, p. 53].

În calitate de subcategorii ale democrației securitate pot fi identificate de exemplu democrația securitară radicală, sau democrația securitară formală etc. Democrația radicală în domeniul securității necesită nu numai cultivarea unor practici alternative de protecție și siguranță, ci și o punere în aplicare simultană a imaginației politice și a potențialului de asigurare a securității pentru a se motiva, antrena, depolitiza, reforma și transforma cadrele instituționale din domeniul de securitate în care sunt implementate acele practici [7, p. 375]. Democrația securitară radicală reprezintă, prin urmare, o abordare mai transformatoare și orientată spre schimbări bruște de sistem, în comparație cu concepția obișnuită referitoare la democrația în domeniul securității, având ca scop remodelarea și modificarea fundamentală într-un timp restrâns a sistemelor de securitate și a structurilor sociale, politice și internaționale subiacente domeniului securității.

Conceptul de *identitate securitară* determină, în strânsă corelație cu conceptul de *identitatea politică și geostrategică*, o perspectivă nouă care vine din partea obiectului / entității care cere să fie protejată și supusă procesului de securizare și asigurare a integrității sale.

Identitatea securitară este o formă a identității sociale prin care un grup de indivizi sau persoane se identifică cu anumite opțiuni și moduri de asigurare a securității [8, p. 205]. La fel, identitatea securitară se referă la adeziunea grupurilor sau persoanelor la anumite organizații naționale sau internaționale care au scopul de a asigura securitatea, adoptând în acest sens o anumită strategie, un set de principii sau o perspectivă proprie asupra fenomenelor securitare [9, p. 42]. Spre exemplu, adeziunea pacifistă, opțiunea militaristă, războinică, perspectiva neutralității și neutralismului pot fi elemente ale identității securitare ale unor societăți, grupuri, comunități sau indivizi. Aceste fenomene au loc din motivul ca indivizii, grupurile și societățile sunt parte ale unor procese istorice, ale unor procese care pendulează între pace și război, între conflict și armonie. Ca rezultat, fiecare entitate socială, dar și individ separat dezvoltă pe parcursul vieții și în urma acumulării experienței o anumită atitudine foarte specială și individualizată cu privire la valorile ce țin de securitate, propriile percepții li definiții ale stării proprii de securitate și siguranță, dar și cele mai optimale căi de atingere a echilibrului individual în coraport cu riscurile și amenințările de securitate [10, p. 80].

Formarea unei identități securitare implică și manifestarea unor comportamente sociale, ale unor manifestări ale societăților, grupurilor sau indivizilor cu scopul de asigurare a propriei securități, dar și de evaluare a riscurilor și amenințărilor de securitate și pentru semenii săi, pentru alte entități sociale similare. Astfel, se poate remarca un comportament mobilizator pentru a se reuși evitarea riscurilor securitare, comportament de precauție, de contraatac și de prevenire a pericolelor, precum și acțiunea de a proceda în anticiparea atacurilor și escaladării sării de insecuritate [11, p. 160].

Conceptul de simbioză securitară implică un număr semnificativ de actori ale relațiilor de simbioză securitară, care sun concomitent și participanți la procesul de inter-relaționare și cooperare în domeniul securității. Astfel vom remarca asemenea actori la procesul de simbioză securitară precum: instituțiile specializate în domeniul asigurării securității de stat și privat, statul însuși ca instituție și fundament al macrosistemului securității naționale, cadrul normativ-juridic, societatea civilă activă sub toate formele de organizare, mass-media ca factor și actor important în simbioza securitară, responsabil de promovarea relațiilor publice strategice, mediul academic, instituțiile internaționale, organizațiile inter-statale, corporațiile multinaționale cu un impact important asupra elaborării unui potențial militar și securitar important, instituțiile specializate în oferirea serviciilor de logistică, cu funcția de asigurare, suport și sprijin, redirecționare, alocare și transfer de cunoștințe, resurse, potențial material, intelectual, uman sau militar [12, p. 266].

Ca rezultat al inter-relaționării diversilor actori ai simbiozei securitare, inevitabil se creează sinergii între acești reciproce actori, dar și dintre sistem și actori individualizați. Acestea, se pot grupa în: sinergii mutuale și sinergii de schimb (exchange synergies). Anume sinergiile pot evolua până la nivelul de factori coagulanți și coordonatori pentru întregul sistem securitar care e impulsionat în activitatea sa de simbioza securitară, mutual avantajoasă pentru fiecare actor participant al sistemului. În acest context, sinergii securitare mutuale sunt acelea ce se bazează pe un interes reciproc și au capacitatea de a amplifica reciproc potențialul participanților, iar sinergiile de schimb reprezintă relațiile prelungite în timp care fac conexiunea dintre generații de diverși actori ai sinergiei securitare, transmițând de la cele mai vechi și perimate, experiența, memoria, know-how-ul acumulat către actorii mai noi, care vin să înlocuiască actorii ce tind să devină mai puțin activi [13, p. 153].

Un concept important din perspectiva bunei funcționări a simbiozei securitare poate deveni conceptul de interceptor ca entitate înzestrată cu posibilitatea de a detecta și a contracara riscurile, pericolele și amenințările de securitate, fiind parte integrantă a sub-sistemului de interceptie și soluționare a pericolelor și amenințărilor, ca parte integrantă a sistemului de securitate.

Securitatea în general poate fi tipizată după mai multe criterii. De exemplu, în funcție de modelul adoptat, securitatea poate fi lineară, dar și circulară. Cea liniară privește utilizarea resurselor până la epuizarea. Securitatea circulară denotă o preocupare mai mare pentru reutilizarea și folosirea mai rațională a resurselor care sunt importante pentru asigurarea securității. În acest context, se remarcă importanța managementului securitar circular care coordonează și echilibrează sistemul securitar circular pentru a atinge o mai mare eficiență a acestuia, în condițiile în care resursele sunt epuizabile sau greu regenerabile, iar concurența pentru supremație între sistemele de securitate adverse, este tot mai acerbă, eficiența acestor sisteme având posibilitatea să facă diferența [14, p. 127].

Concepția de sustenabilitate securitară, pe lângă cea de reziliență a sistemelor de securitate, sau reziliență în domeniul securității, are sarcina să reflecte perspectiva în care sistemele ai capacități și resurse pentru a-și urmări și atinge scopurile pe termen mediu și lung. Sustenabilitatea securitară vine să evalueze atât eficiența eforturilor de securitate, cât și a rezistenței și temeiniciei rezultatelor obținute prin aceste eforturi de asigurare a securității.

Totuși, o problemă fundamentală pentru întregul domeniul securității reprezintă întrebarea dacă chiar securitatea poate fi înțeleasă, la rândul său ca resursă, și dacă da, ce fel de resursă reprezintă: epuizabilă, refozibilă, regenerabilă, transmisibilă etc. Specificul și caracteristicile securității ca resursă, la fel, este un subiect de o importanță crucială [15, p. 48].

Considerăm că securitatea, într-un anumit context, poate și trebuie să fie înțeleasă ca resursă pentru fortificare bunăstării în societate, a omului și a mediului comunitar. Ca resursă, securitatea poate să maximizeze rezultatele din alte domenii ale vieții sociale, cu condiția să fie bine gestionată și proporțional repartizată, în funcție de priorități și necesitățile de securitate.

Surse ale securității pot fi multiple: resurse umane, naturale, conjuncturi favorabile, un șir de decizii reușite, inspirate sau bine calculate, cultivarea de societate a unor lideri capabili să-și asume decizii de o importanță istorică pentru securitatea sociumului și a comunității etc., dar, cu toate acestea, securitatea se dovedește a fi o resursă extrem de volatilă și mobilă, fragilă și fină, ușor de dezechilibrat dar greu de recuperat.

Cu siguranță că securitatea reprezintă o resursă transferabilă, cu toate acestea, societatea umană încă nu a reușit performanța unui management totalmente rațional și previzibil al securității ca resursă pentru obținerea bunăstării, stabilității și prosperității [16, p. 28].

Prin urmare, există o necesitate de a fi elaborați indici și indicatori pentru evaluarea simbiozei securitare, a nivelului democrației securitare, a formei de democrație în sfera securității, dar și pentru evaluarea identității securitare.

În procesul de formare și educare a identității securitare un factor destul de important reprezintă atașamentul emotiv la valorile și obiectul care sunt protejate prin activitatea de asigurare a securității.

În corelație cu identitatea securitară este important să remarcăm și acțiunea securitară, care reprezintă o manifestare a persoanelor sau grupurilor în sfera securității, pentru a asigura securitatea, condițiile optime de existență într-un mediu caracterizat de riscuri și pericole de securitate.

Pe de altă parte, identitatea securitară se poate explica și justifica prin securitatea identității ca una dintre componentele sale funcționale, una dintre posibilele căi de formare a identității securitare [17, p. 32].

Numeroasele laturi și aspecte ale securității reflectă multiplele implicații și provocări ale domeniului securitar. Generalizând, este necesar de menționat că problematica securitară capătă valențe conceptual-metodologice importante în corelație cu dezideratul general al supraviețuirii omenirii. Securitatea, în acest context, devine o cale, o condiție fundamentală, pentru atingerea scopului general de supraviețuire a omului, în numele căruia scopurile, compromisurile sau concesiile posibile se înregistrează într-un context securitar, modelat și flexibil, în funcție de parcursul optim către atingerea scopului general [18, p. 481].

Din perspectiva supraviețuirii omenirii celor mai mari crize de până acum, sectoarele securității se adaptează continuu provocărilor existente. Structura crizei multidimensionale actuale indică asupra accentuării unor asemenea sectoare ale securității cum ar fi cel al biosecurității și al securității umane, ca fiind domeniile cele mai afectate și mai solicitate. Una dintre manifestările cele mai semnificative ale crizei contemporane a constituit pandemia virusului sars-cov-2 din perioada 2019-2023, repercusiunile căreia se resimt și pe parcursul anului 2024, care a afectat toate statele din lume, traficul internațional, mai multe sectoare ale economiei naționale și internaționale, cum ar fi turismul, industria hotelieră, transporturile de pasager etc. Acest specific al crizei contemporane se axează mai cu seamă pe provocări de ordin biologic, cu implicarea factorilor biologici,

exploatănd vulnerabilitățile naturale ale ființei umane, cum ar fi expunerea ei la amenințări de mediu, amenințări cu agenți patogeni sau factori nocivi, sau implicând noi condiții și rigori sanitare, la care omul necesită timp și efort pentru a se adapta. Pe de altă parte, criza contemporană, prin excelență, reprezintă o amenințare la securitatea persoanei umane, și doar afectând ființa umană, lovește în structurile și instituțiile comunitare și sociale, afectează buna funcționare a grupurilor mari de oameni, perturbă activitățile sociale, funcționarea administrației de stat, diminuând capacitatea acestor state de a promova interesele naționale pe plan intern și extern [19, p. 115].

Astfel, biosecuritatea și biopericolele reprezintă niște concepte ce atrag tot mai mult atenția atât a oamenilor de știință, cât și a opiniei publice largi, îngrijorate de riscurile și amenințările la adresa mediului de viață, condițiilor de trai, în privința perspectivelor de dezvoltare și evoluție a omului ca specie biologică. Pericolele ce implică componenta biologică devin preocuparea centrală a sferei de cercetare referitoare la insecuritate.

În același timp, se fac remarcate în ultimele decenii o serie de perspective post neclasice, cum ar fi abordarea bioetică, cea noosferică asupra crizei globale contemporane. În acest context, de exemplu biosferocentrismul, ca paradigmă fundamentală a concepției bioetice vine să propună, în vederea edificării noosferice, noi soluții viabile și să contribuie la stabilizarea vectorului dezvoltational în sfera optimizării atitudinii morale față de vietate, de biosferă, incluzând și condițiile, mediul optim pentru existența vieții pe Terra. Totodată, și sistemul politic național și internațional, în faza depășirii crizelor, în corelație cu provocările și amenințările la adresa biosecurității globale, capătă noi valențe și funcții, în condițiile când organismele internaționale, sprijinite de structurile naționale de stat, sunt nevoite să se confrunte cu intensificarea dinamicii evoluției aliniere a echilibrului mondial, în calea atingerii stadiului durabil și noosferic în dezvoltarea sociumului [20, p. 112].

Prin urmare, fenomenul securității a fost reinventat, reevaluat și conștientizat în contextul noilor realități, astfel încât importanța securității statului a scăzut, fiind înlocuită de preocupările pentru noile riscuri, pericole și amenințări, cum ar cele ce țin de schimbările climatice, de procesele sociale, degradarea ecologiei și stării mediului etc. Astfel, a fost generată o creștere a importanței dimensiunilor non-militare ale securității. Securitatea umană, ca o nouă concepție constructivistă în studiile de securitate, a dus la apariția de noi perspective asupra securității ca fenomen social global, fiind o concepție produsă de abordarea critică a neorealismului [21, p. 234].

Securitatea umană implică asigurarea protecției persoanelor luate individual, dar și ca un tot întreg social. Acest lucru este posibil prin asigurarea condițiilor de viață, a nevoilor fundamentale ale persoanei umane. Siguranța individuală se bazează pe reperestrategice care evidențiază scopul educării, instruirii și dezvoltării calităților și virtuților fundamentale ale persoanei, pentru a o pregăti să facă față riscurilor și amenințărilor imediate ce țin de securitate [22, p. 12]. Anume aceste repere reprezintă un fundament pentru fortificarea mecanismelor de asigurarea securității umane la începutul secolului XXI.

În contextul dat e important să se analizeze procesul de asigurare a securității umane în condițiile globalizării, subliniind modalitățile de realizare a transformărilor globale în domeniul securității, investigațiile fiind direcționate, în principal, pentru a scoate la lumină procesele actuale de reconfigurare a pozițiilor și redimensionare a democratizării în contextul perfecționării mecanismelor care asigură securitatea persoanei umane și a umanității în ansamblu. Optimizarea managementului sectorului securității umane are ca scop consolidarea bunăstării sociale prin creșterea nivelului de siguranță a persoanei și comunităților umane, fiind axat pe respectarea și promovarea intereselor și nevoilor individului uman și a intereselor de securitate ale statului, devenind subsidiar, derivat, dar și inferior ca prioritate față de securitatea cetățeanului, dar cu un grad de realizare mai mare decât în trecut [23, p. 104].

Problematica securității umane a fost abordată prima dată de ONU în 1992 în „Agenda pentru Pace: diplomatie preventivă, pacificare și menținere a păcii” – un raport în care Secretarul General al ONU B. Boutros-Ghali marca necesitatea realizării unei „*abordări integrate asupra securității umane*” în contextul proceselor de pacificare în epoca de după finalizarea „Războiului Rece”, cu scopul de a elucida cauzele profunde ale conflictelor de diferite nivel din acea perioadă de pe mapamond și din Europa, cu impact determinant asupra domeniilor economic, social și politic [24, p. 312]. În etapa actuală, securitatea prin această prismă nu mai e considerată simpla absență a războiului și a violenței într-o anumită regiune, ci constituie o abordare comprehensivă și complexă, bazându-se pe trei principii fundamentale: (1) Lipsa sau eliberarea de teamă, tratată și ca securitate contra violențelor, înțeasă și ca siguranță a zilei de mâine; (2) Eliberarea de nevoi ce țin de asigurarea cu alimente și hrană ca protecție a persoanei din perspectiva celor mai fundamentale necesități, asigurarea cu îngrijire medicală, precum și a securității sănătății sau a securității locuinței și mediului și (3) Libertatea de a trăi cu demnitate prin promovarea principiilor dezvoltării umane sustenabile și prin protecția și asigurarea drepturilor omului și a principiilor statului de drept [25, p. 312].

Din punctul de vedere al celor mai generale norme, securitatea umană, ca și concepție care vine să sprijine identificarea soluțiilor la provocările ce țin de diverse componente ale biosecurității, reprezintă o preocupare

centrală în întreaga teorie a securității naționale contemporane care se axează pe promovarea intereselor naționale și pe securitatea statului, pe motivul că anume securitatea umană poate să determine metodologic și strategic identificarea și implementarea de soluții la pericolele ce țin de alte tipuri de securitate. La fel, securitatea umană este concentrată și pe evoluția de viitor a întregii sfere a asigurării securității. Pericolele pentru securitatea umană nu sunt exclusiv, imergent și inevitabil numai biologice, ci implică și influențează, într-o mare măsură, alte aspecte multiple ale problematicii securității umane care, tangențial, determină configurația ulterioară a nevoilor și priorităților din cadrul sferei complexe, multilaterale a securității omului [26, p. 101].

Esența și obiectivul primordial al necesității asigurării securității, în general, și a biosecurității, în mod special, constituie și tendința de asigurare a condițiilor optime pentru dezvoltare și progres în cadrul unui anumit sistem social. Reformele, în general, sunt generatoare de progres pe motivul că în sistemele ce sunt supuse permanent proceselor reformatoare, crește probabilitatea schimbărilor pozitive în comparație cu sistemele în care nu se promovează reformele, sau în care există o rezistență internă puternică la reforme, din partea aparatului birocratic și funcționăresc sau din partea celor mai largi păături sociale, și inevitabil, după stadiul de stagnare ajung să degradeze prin pierderea controlului asupra echilibrului și stabilității atât macrosisteme, generale, cât și microsisteme locale, la scara fiecărui element component. Rămân deschise câteva aspecte referitoare la stringența identificării scopurilor și obiectivelor schimbărilor reformatoare și referitor la ritmurile și amploarea acestor schimbări pentru evitarea unei creșteri exagerate valorice și calitative, în cadrul căreia se acumulează o masă critică a reacțiunii și dezechilibrului care aduce în final (după o perioadă de creștere vertiginosă sau bum) la stagnare, apoi la o descreștere semnificativă prin imposibilitatea exercitării controlului asupra ritmurilor de creștere și, în consecință, contribuie decisiv la reducerea parțială sau totală a capacității de dirijare a dezvoltării sistemice.

Prin urmare, securitatea ființelor biologice (vii) poate fi concepută și identificată, într-un anume sens, ca securitate biologică sau biosecuritate, și presupune o specializare mai îngustă și o abordare mai directă a problemelor legate de viu, viete și / sau viață. Asigurarea biosecurității se configurează a fi o preocupare prioritară pentru organizații ale societății civile în mod special, dar și pentru unele instituții internaționale și de stat precum: Ministerul Mediului (și a agențiilor acestuia în teritoriu), organe militare și represive, de anchetă, organe ale ministerelor de forță și de asigurare a ordinii de drept în stat ce veghează la respectarea legislației din domeniu și sunt responsabile pentru descurajarea comportamentelor ce atentează la echilibrul biosfere și la biosecuritatea atât a întregii societăți, cât și la cea a fiecărui cetățean.

Astfel că biosecuritatea, totodată, poate constitui o preocupare teoretică, științifică ce vizează coordonarea dintre necesitățile, temerile individuale și sociale cu factorii biologici și naturali. De asemenea, biosecuritatea, ca teorie științifică, trebuie să fie preocupată de bunăstarea și procesul de asigurare a acesteia cu referire la ființele vii și natura vie (flora și fauna). Biosecuritatea presupune și un șir de politici și strategii de anihilare și descurajare a activității biopericuloase, ceea ce vizează setul complet de metode restrictive, pe lângă metodele de încurajare a comportamentelor individuale și sociale în vederea respectării principiilor impuse în mod imperativ, de iminența edificării sistemului de biosecuritate în societatea umană la scară globală, în vederea promovării valorilor ce țin de biosecuritate, a metodelor de relații dintre vietăți, dintre stat și om, în vederea promovării politicilor naționale și internaționale în vederea consolidării biosecurității societății în relație cu natura [27, p. 191].

De asemenea remarcăm că, în raport cu evoluția relațiilor sociumului cu mediul natural, biopericole ce provin din sistemul sociopolitic represiv, generate de o anume doză de insecuritate la scara unui anumit stat, indusă de intenția autorităților de a controla mai bine populația proprie prin diverse tertipuri biopsihice sau campanii medico-biologice cu caracter obligatoriu pentru populație, dar care le pot crea anumite stări de vulnerabilitate și / sau dependență de autoritățile statului. Pericole biologice ce se referă la cataclisme naturale, fiind o altă categorie de biopericole, implică riscuri pentru starea biologică a vietăților terestre coroborate cu un șir de fenomene naturale violente cu impact nociv asupra stării acestor vietăți. Diverse cataclisme naturale cu urmări nocive sau chiar catastrofale atât pentru om, cât și pentru alte vietăți, pentru mediu și biosferă, se referă la aceeași categorie de biopericole.

În contextul noilor tipuri de război, pe care avem posibilitatea să le analizăm în baza exemplului războiului general declanșat la 24.02.2022 de Rusia în Ucraina, problematica securității este foarte diferită de cele expuse de savanți în tratatele lor despre fenomenul securității pe parcursul ultimului secol.

Noile tipuri de arme letale, arme de atac asupra unor mase mari de oameni, tehnologii militare subtile și imperceptibile pe moment, toate sunt pe agenda propagandistică a părților beligerante, dar fără să se materializeze practic într-o cercetare de amploare care să răspundă la cele mai stringente provocări. Cu toate acestea, în contextul noilor tipuri de război, utilizarea armelor informaționale, a celor biologice, de manipulare a maselor nu poate fi detectată imediat și fără echivoc, dat fiind specificul acestor arme, care păstrează un important potențial de utilizare.

Spre exemplu, biopericolele antroposociale, fiind în concordanță directă cu nivelul și stadiul de dezvoltare, atât al societății, cât și al individului uman, conțin amenințări și riscuri serioase, inclusiv biologice, reieșind din diverse raporturi problematice în cadrul social, cauzate de unele limite și stări de vulnerabilitate ale indivizilor umani în fața colectivelor sociale sau subsistemelor sociumului, responsabile de asigurarea și livrarea unor servicii și asistențe sociale, precum riscurile pe care le întrunește corelația dintre necesitățile medico-biologice ale individului și limitele sau potențialul redus al sistemelor de ocrotire a sănătății, a sistemului de protecție socială, necesitățile spiritual-educaționale ale individului și starea sistemului educațional, dar și discrepanța dintre necesitățile societății, cerințele imperative ale acesteia și posibilitățile biologicogenetico-medice și educaționale ale omului [28, p. 66].

Pericolele și riscurile ce amenință securitatea omului sunt complexe și poartă un caracter sintetic. Biopericolele induc numeroase riscuri pentru om, conceput ca și un complex biopsihosocial, ce amenință cu degradarea și stoparea dezvoltării omului în complex, pornind de la afectarea fenotipului său biologic, a stării sale de sănătate, a condiției fizice imediate, culminând cu modificările genotipice și mutațiile ereditare ce pot implica degenerarea stării pe termen lung a unui grup întreg de ființe ce fac parte din specia umană, pe parcursul unui șir de generații. Condiția biologică determinantă pentru definirea individului uman poate cauza, la rândul său, degradarea condiției psihice și a celei sociale, însemnând o subdezvoltare și înapoiere a proceselor psihice individuale, ajungând până la stadiul unor reacții și reflexe biopsihice rudimentare și subdezvoltate ce implică și o descreștere a condiției și importanței sociale a unor indivizi umani, incapabili, într-o astfel de stare vulnerabilă, de luptă și concurență în plan social. Caracterul sintetic și complex al biopericolelor și, implicit, al tematicii biosecurității în general, precum și gradul, seriozitatea amenințărilor se evidențiază pregnant, mai ales în contextul specificului sistemic și funcțional al pericolelor biologice și riscurilor pe care le poartă pentru alte sfere și aspecte ale vieții, în totalitatea și complexitatea ei, ce se găsesc într-o interdependență și corelație proporțională dinamică.

Securitatea umană, fiind preocuparea centrală în cadrul tematicii complexe și pluridimensionale a securității în sens constructivist și postmodern, capătă noi aspecte în contextul abordării securitologice a edificării unei societăți bazate pe cunoaștere, a unei societăți renovate moral, refondate pe principii noosferice și bioetice. Cu toate că pericolele la adresa securității umane, bazându-se pe substratul biologic uman, implică alte diverse laturi ale vieții umane, acestea au repercusiuni grave asupra unui șir de alte aspecte vitale și tendințe bio-culturale ale problematicii asigurării securității pentru dezvoltarea umană durabilă [29, p. 48].

Astfel, noile amenințări și riscuri la adresa securității se extind ca arie conceptuală, incluzând și atacurile asupra infrastructurii civile, cu scopul de reducere a calității vieții, de diminuare a condițiilor minimale necesare pentru supraviețuirea fizică a oamenilor pe un anumit teritoriu. Acest gen de atacuri contra populației civile este pe larg utilizat de Federația Rusă în războiul total din Ucraina, declanșat la 24 februarie 2022. Astfel, majoritatea eforturilor acestui stat, considerat și declarat pe drept ca fiind unul terorist de către comunitatea internațională liberă și democratică, în baza acestor metode inumane utilizate contra populației civile din Ucraina, dar și contra populației proprii din regiune Kursk (care a fost ocupată temporar de trupele ucrainene în urma unei operațiuni militare de sustragere a forțelor militare ruse din regiunile cu concentrare militară majoră din regiunile ucrainene Donbas și Lugansk), are ca scop principal terorizarea populației, determinarea acesteia să părăsească teritoriul vizat, sau să exercite asupra autorităților de drept (sau comendurii militare temporare) o presiune suplimentară, în contextul unor mecanisme deliberative și democratice sau în perspectiva respectării normelor internaționale de tratament al populației civile de către trupele militare de ocupație, pentru a determina aprobarea unor decizii politice favorabile statului terorist și agresor.

Aceste mijloace de deteriorare premeditată a stării de securitate, inclusiv remedii biotehnologice ofensive și defensive, se utilizează tot mai des în acțiunile militare obișnuite, pe lângă acțiunile de război hibrid, devenind o componentă inevitabilă în orice acțiune militară tradițională, fapt ce îngrijorează în mod deosebit, căci, în virtutea faptului că acțiunile militare (dar și hibride) pe Terra au loc zilnic, neîntrerupt, materialul biologic uman este supus unor fluxuri ofensive biotehnologice sporite, ce se amplifică odată cu progresul tehnico-științific, cu scopul distrugerii și degradării induse a structurii și funcțiilor biologice umane [30, p. 187].

Astfel, în concluzie, securitatea implică o anumită percepție a totalității pericolelor și amenințărilor ce comportă riscuri directe, hibride, indirecte, latente etc., sau reprezintă ele însele anumite sisteme cu componente sau elemente cu caracter ofensiv (armele biologice și biochimice sau biofizice) ce atentează la echilibrul altor sisteme decât cele biologice, dar care se regăsesc într-o interdependență de factorul și sistemele preponderent biologice în cadrul sferei sociale, cu sistemele geologice, meteorologice sau geofizice, cele spirituale și intelectuale, de cultură, politice sau economice.

În contextul sistemului studiilor de securitate și științe politice, preocuparea pentru securitatea umană devine de o importanță sporită datorită arsenalului metodologic, capabilă să-l pună la dispoziția altor discipline pentru a conceptualiza și a studia cu o eficiență mult mai mare problematica specifică proceselor și instituțiilor

politice în corelare cu schimbările și influențele contemporane, în mare parte legate de ofensiva tehnologică coroborată cu o diminuare galopantă continuă a rigurozității aplicării și controlului etic asupra acțiunii politice, militare și hibride.

Analizând la un nivel generalizat problematica securității umane ca și concepție a supraviețuirii sustenabile și asigurării persoanei a unui minim de siguranță și respect, simbioza securitară, ca o perspectivă integrală a bunăstării multilaterale a individului uman, a stării sale optime de supraviețuire și trai, reprezintă o componentă nouă care e conectată sistemic cu reciproc cu concepția securității umane, contribuind la formarea de noi construcții conceptuale, cum ar fi politica securitară, cultura securității, sau siguranța persoanei în contextul post-industrialismului, de exemplu, în care riscurile și amenințările sunt amplificate de scara globală de manifestare a acestora. Cadrul conceptual elaborat reflectă mai adecvat tendințele abordării științifice post-neclasice și realitățile globale în condițiile crizei mondiale pentru a se putea realiza o analiză comparativă a diferitelor aspecte ale simbiozei securitare, securității umane și siguranței personal în contextul celor mai semnificative și reprezentative fenomene și procese securitare și sociopolitice.

Escaladarea amenințării la adresa securității sub toate planurile, începând de la securitatea personală a fiecărui individ luat în parte, a comunităților și grupurilor umane până la securitatea globală este determinată nemijlocit de creșterea gradului de vulnerabilitate a umanității în genere, dar și a subiecților dreptului internațional luați în parte, a statelor lumii, instituțiilor și organizațiilor reprezentative pentru puterea în stat, a comunităților umane în cel mai larg sens al conceptului. Astfel, doar o reconsiderare a priorităților, metodelor și strategiilor de implementare a acestora în vederea atingerii unei dezvoltări sustenabile macrosociale pe termen lung poate fi acel obiectiv, prin atingerea cărui să se diminueze substanțial impactul agresivității umane premeditate asupra destinului omenirii.

Asistăm azi la diversificarea fără precedent ale pericolelor și amenințărilor de securitate, problematica securitară este una extrem de prezentă în spațiul public, alimentată de incertitudinea sporită față de căile posibile și perspectivele de asigurare a securității, atât personale, cât și a întregii comunități. Prin urmare, cadrul conceptual, metodologiile utilizate pentru studiul diverselor aspecte și fenomene securitare, trebuie să fie lărgit și aprofundat, extins și fundamentat teoretic, dând posibilitate, atât publicului, cât și cercetătorilor din diverse domenii pentru o reflectare mai corectă a realității contemporane în conexiune strânsă cu planul securitar, pentru o soluționare mai eficientă a provocărilor de securitate.

REFERINTE BIBLIOGRAFICE

1. SPRINCEAN, S. *Prioritățile de securitate națională prin prisma obiectivelor de securitate umană în contextul perspectivei de extindere a UE*. În: Conferința Internațională Jean Monnet "Mecanisme și modele de adoptare a deciziilor la nivel local/regional/central", 19-20 aprilie 2024, Chișinău / Coord. L. Roșca. Chișinău: Print-Caro, 2024, p. 309-318.
2. FUKUYAMA, Fr. *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. Ed. Farrar, Straus and Giroux, 2018. 240 p.
3. SPRINCEAN S. *Unele stringențe și imperative în studiile contemporane de securitate*. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european. / Republica Moldova în contextul provocărilor interne și externe la adresa securității naționale (Partea a III-a). / Red. șt. Natalia Albu. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (ÎS FEP "Tipografia Centrală"). 2019. Cap. 1, p. 5-20.
4. SPRINCEAN, S.; MITROFANOV, Gh. *Impactul asigurării securității globale asupra modernizării sociopolitice a Republicii Moldova*. În: MOLDOSCOPIE. Anul 25 (2021), nr. 1 (92), p. 54-59.
5. SPRINCEAN, S. Siguranța persoanei în contextul sistemului de asigurare a securității umane. În: *Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității*, Ed. 16, 31 martie - 1 aprilie 2023. Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2023, 1, p. 98-105.
6. THAKUR, R. *From National to Human Security*. În: Asia-Pacific Security: The Economics-Politics Nexus. / Eds. St. Harris and A. Mack. Sydney: Allen & Unwin, 1997, p. 53-54.
7. SPRINCEAN, S. *Noi riscuri și amenințări la adresa siguranței persoanei în epoca intensificării biopericolelor globale*. În: Știința în nordul Republicii Moldova: probleme, realizări, perspective. Conferința științifică națională cu participare internațională. Ediția 4-a, 26-27 iunie 2020 / colegiul redacțional: Vale-riu CAPCELEA (coordonator) [et al.]. Bălți: Tipogr. „Indigou Color”, 2020, p. 372-378.
8. SPRINCEAN, S. Provocări contemporane la adresa securității umane și siguranței persoanei. În: *Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală*, 1 decembrie 2023. Chișinău: CEP USM, 2023, Volum 1, p. 202-209.
9. SPRINCEAN, S. Perspective de ajustare a principiilor securității umane în condițiile unui nou context geopolitic. În: *Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, Ed. Volumul X, 7 iunie 2023. Cahul: Tipografia „CentroGrafic” SRL, 2023, Vol.10, Partea I, pp. 40-44.

10. SPRINCEAN, S. Problematika securității umane în contextul evoluției societății contemporane. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. / Coord. Vitalie Varzari. Cap. 4. Chișinău: Tipografia Centrală. 2016, p. 77-94.
11. SPRINCEAN, S. Corelații ale problematicei siguranței persoanei și securității umane cu domeniul drepturilor omului. În: Studii și cercetări juridice / Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice; colegiul de redacție: Valeriu Cușnir (coordonator științific) [et al.]. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). Partea a 6-a. Subcap. 7.1. 2023, p. 157-170.
12. SUHRKE, A. Human Security and the Interests of States. In: Security Dialogue, vol. 30, no. 3, 1999, p. 265-276.
13. SPRINCEAN, S., SOHOȚCHI T.-S. Human security and personal safety approaches to the contemporary East-European security challenges. In: Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали Міжнародної XI науково-практичної конференції, Чернівці, 27 травня 2021 року. Чернівці: Технодруk, 2021. с. 149-156.
14. GIDDENS, A. Fate, Risk and Security. In: A. Giddens „Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age”. Cambridge: Stanford University Press. 1991. 264 p.
15. BADESCU, C. Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect: Security and Human Rights. London: Routledge, 2010. 212 p.
16. SPRINCEAN, S. Aspecte securitare ale procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. În: Securitatea umană și socială în statul democratic, 27 octombrie 2023, Chișinău. Chișinău: Tipografia "Print-Caro", 2023, p. 25-32.
17. SPRINCEAN, S. Imperativele securitare ale societății contemporane. În: Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației / Prospects and problems of research and education integration into the European area. Conferință științifică internațională, ediția a VI-a, 6 iunie 2019. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Volu mul VI. Partea 1, 2019, p. 29-33.
18. SPRINCEAN, S. Politica securității umane în Republica Moldova în contextul provocărilor și oportunităților mediului regional de securitate. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european. / red. șt. Valeriu CUȘNIR. Chișinău: Tipografia Centrală. Subcap. 5.2. 2019, p. 477-497.
19. SPRINCEAN, S. Aspecte politice și bioetice ale problematicei biosecurității. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice [Chișinău], nr. 3, 2010, p. 112-122.
20. BUZAN, B. Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională de după războiul rece. Chișinău: Cartier. 2000. 386 p.
21. SPRINCEAN, S. Dezvoltarea umană și siguranța persoanei în contextul preocupărilor pentru securitatea umană. În: Studii și cercetări juridice, Ed. 7-8. Chișinău: CEP USM, 2024, Partea 7-8, p. 231-239.
22. SPRINCEAN, S. Contribuții ale concepției securității umane la fortificarea spațiului european de securitate. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Spațiul european de securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare”. 11 octombrie 2019. Chișinău: Tipogr. “Print Caro”, 2019, p. 9-20.
23. BATTERSBY, P., SIRACUSA, J. M. Globalization and Human Security. New York: Rowman & Littlefield Publishers. 2009. 252 p.
24. An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace keeping <http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/shared/Winter/protected/Boutros%20Boutros%20Ghali%20Agenda%20for%20Peace.pdf> (accesat 29.08.2024).
25. Raportul de Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare 1994. <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994> (accesat 29.08.2024).
26. SPRINCEAN, S. Siguranța persoanei în contextul sistemului de asigurare a securității umane. În: Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității, Ed. 16, 31 martie - 1 aprilie 2023. Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2023, 1, p. 98-105.
27. SPRINCEAN S. Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice. În: Top 10 probleme politice a societății în contextul pandemiei de coronavirus de tip nou. / red. șt. V. Juc. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. “Tipografia Centrală”). Subcap. 2.5. 2022, p. 179-218.
28. СПРИНЧАН, С. Л. Биоэтика и публичные политики в контексте постдемократии. În: Материалы Четвертого Национального Конгресса по биоэтике с международным участием. 20-23 сентября 2010 года, Киев Украина. / ред. Ю.И. Кундиева [et al.]. Киев, 2010, p. 66-67.
29. SPRINCEAN, S. Securitatea umană și bioetica. Chișinău: F.E.P. "Tipografia Centrală". 2017, 304 p.
30. URSUL, A.D.; URSUL, T.A.; ȚÎRDEA, T.N. Главное управление переходом к устойчивому развитию: социально-политический ракурс. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială. Chișinău: USM, nr. 1 (LVI), 2012, p. 183-201.